

פרשת וארא

תשע"ט

"אֵלֶּה רְאִישֵׁי בֵּית אֲבֹתָם" (שמות ו, יד).

התורה מתחילה לברר את היוחסין של משה ואהרן, ועוד כמה אנשים שמופיעים בהמשך התורה.

למה זה כאן? לכאורה זה היה צריך להיות או בהתחלה, כשמתחילים לדבר על האיש מבית לוי והאישה בת לוי שמולידים את משה - היה צריך לכתוב מי זה, או לכתוב בסוף חיי משה. אבל כאן, באמצע הסיפור של משה ופרעה ובני ישראל להבדיל - למה כאן באמצע פתאום מופיע הייחוס?

כמדומני שהפשט הוא, שבדרך כלל כשלאדם יש הצלחות, הוא נוטה לזקוף אותם לזכות עצמו. כשיש כישלונות הוא אומר 'אבא שלי היה כזה', ו'אימא שלי הייתה כזו'. אז התורה מראה אצל משה שלהפך. עד כאן יש למשה כישלונות, הוא הורג את המצרי אז הוא צריך לברוח מפרעה, אחר כך במדיין גם כן, וכשבא לדבר אל פרעה הוא לא שולח את בני ישראל, והם לא שומעים אליו. עד כאן הוא לא מזכיר מי אבא שלו ומי אימא שלו.

מעכשיו מתחילות ההצלחות של משה, הוא נותן לפרעה מכות אחת אחרי השנייה, אחר כך יעבור את ים סוף וילחם בעמלק, יוריד תורה לישראל ועוד כמה דברים. אז מזכירים: כן, הוא אדם גדול, אבל היה לו גם זכות אבא, היה לו זכות סבא. בן אדם צריך להתרגל לא לתלות את ההצלחות בעצמו ואת הכישלונות באחרים, אלא את הכישלונות עצמו ואת ההצלחות באחרים.

משה עניו מכל אדם אולי לא צריך שיזכירו לו את זה, אבל בשבילנו כשלומדים את התורה צריך להזכיר את הדבר הזה.

הגמרא אומרת (ברכות י, ע"ב): **"משה תלה בזכות אחרים... תלו לו בזכות עצמו"**.

משה מתפלל שה' ישלח גואל לישראל בזכות אברהם יצחק ויעקב, אז הפסוק אומר בזכות משה (תהלים קו, כג): **"וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לִוְיִי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עֶמֶד בְּפָרֶץ"**.

ואילו חזקיה המלך שביקש בזכות עצמו, אמר (ישעיהו לח, ג): **"זָכַרְנָא אֶת אֲשֶׁר הִתְּלַכְתִּי לְפָנֶיךָ בְּאֶמֶת וּבִלְבָּשִׁים וּבְשֵׁלֶם וְהִטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי"**, תלו לו בזכות אחרים - **"וְגִנּוּתִי אֶל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעַנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי"** (מלכים ב יט, לד).

על זה אמר חזקיה עצמו (ישעיהו לח, יז): **"הִנֵּה לְשָׁלוֹם מִרְ לִי מֵר"**.

שאפילו בשעה שה' שולח לו שלום, שהוא מציל את ירושלים, זה מר לו שהקדוש ברוך הוא אומר 'זה לא בשבילך, זה בגלל דוד עבדי'.

חזקיהו לא היה אדם פשוט. היו לו זכויות. הגמרא אומרת (סנהדרין צד, ע"א) שה' ביקש לעשותו משיח, אז הוא היה אדם גדול מאוד. ובכל זאת, כשתלה בזכות עצמו תלו לו בזכות אחרים.

ואילו משה, שוודאי היו לו זכויות, כשתלה בזכות אחרים תלו לו בזכות עצמו. ללמד בני אדם לא לתלות בזכות עצמם אלא בזכות אחרים, לא להחשיב את עצמם.

זה נכון בכל הדברים. אפילו בתפילה.

אנחנו עומדים להתפלל לפני ה', אז אנחנו כבר מראים שאנחנו לא יכולים לעשות כלום: אתה צריך לרפא אותנו, אתה צריך לתת גשם, אתה צריך לעשות כל מיני דברים. אבל יש עדיין לבן אדם משהו אחד - אבל אני מתפלל! יש לי את החלק הזה לפחות שאני מתפלל.

אנחנו צריכים להקדים לזה **"ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח"**. בלי עזרת ה' גם להתפלל אני לא יכול, רק אם ה' יפתח את שפתי אז **"וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ"** (תהילים נא, יז). אז אדם צריך להתרגל לא לתלות בזכות עצמו את הדברים.

מצד אחד, צריך מוחין דגדלות, צריך לדעת שהוא פועל גדולות בעולם. רבי חיים מוולוז'ין עומד על זה בספרו 'נפש החיים', אדם פועל בעולמות העליונים בכל מעשה שלו, גם לחיוב וגם להפך, חס ושלום, זה פועל בעולמות העליונים. אבל יחד עם זה, צריך גם לדעת, מי יודע אם אני פועל לטובה בעולמות העליונים, אולי חס ושלום אני פועל לרעה.

צריך לקחת את הענווה יחד עם זה, לדעת שאני לא ראווי ולא זכאי שהתפילה שלי תתקבל. לדעת שאסור לחשוב שהתפללתי כל כך טוב, אז בטח שהתפילה תתקבל. צריך לקוות שה' יקבל את התפילה, ה' שומע תפילה, אבל לתלות ודאי שהתפילה תתקבל, כי אני כל כך צדיק ובטח התפללתי כל כך יפה - אז לא. את זה אדם לא יכול לתלות בעצמו.

משה ואהרן, שני גדולי עולם, אומרים (שמות טז, ז) **"וְנַחֲנוּ מָה"** - אנחנו לא חשובים לכולם.

מי יותר גדול מהם? אבל לא, **"וְנַחֲנוּ מָה"**. אנחנו לא חשובים לשום דבר. כך הם זוכים להיות גדולי עולם.

באמת אולי משה עצמו למד את זה מהקדוש ברוך הוא, שהרי משה שואל את הקדוש ברוך הוא (שם ג, יא): **"מִי אֲנִי כִּי אֶלֶךְ אֶל פְּרַעֲה"**.

ה' יכול לומר לו: 'כי אתה צדיק', 'כי אתה עניו', 'כי אתה ירא שמיים'. ה' לא אומר לו שום דבר כזה, **"כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ"**. זה לא תלוי בך, אם הייתי רוצה הייתי שולח את המטה אל פרעה. בחרתי בך ללכת אל פרעה, זה לא תלוי בך, זה תלוי בי.

משה רבנו כל החיים לוקח את זה, **"וְנַחֲנוּ מָה"**, אם הקדוש ברוך הוא היה רוצה היה שולח את המטה להכות את פרעה, הוא שלח אותי.

בניגוד לאומות העולם, הקדוש ברוך הוא לסנחריב אומר (ישעיהו י, טו): **"הִיתָפֶאֶר הַגִּרְזֵן עַל הַחֶצֶב בּוֹ"**. סנחריב כובש כך וכך ארצות ועמים. אתה עשית משהו? הקדוש ברוך הוא עשה את זה! אתה לא מבין שאתה רק גרזן ביד החוצב. בן אדם צריך לדעת שאין לו כלום. אם הוא מבין שאין לו כלום אז יש לו הרבה. אדם שחושב שיש לו הרבה אז אין לו כלום, זה כלל גדול.

כמה זה יכול להביא לטעות. מספרים על בחור, שכל שידוך שהציעו לו לא היה טוב מספיק בעיניו.

אבא שלו ראה שזה לא עסק, שלח אותו לשיבה שלומדים בה מוסר שילמד קצת ענווה.

אחרי שנה חזר מהשיבה, מציעים לו שוב שידוכים. אז אמר הבחור: 'מה, השידוכים האלה, אפילו כשעוד לא הייתי עניו לא רציתי אותם, אז עכשיו שאני עניו אז בטח שלא ארצה אותם!' אפשר כל דבר להפוך, אבל צריך להיות עניו אמיתי ולא להפוך.

תש"פ

יש לנו בפרשה בין המכות את מכת הצפרדעים. אומרת הגמרא (פסחים נג ע"ב): **"עוד זו דרש תודוס איש רומי: מה ראו חנניה מישאל ועזריה למסור את עצמן לכבשן האש?"**. הם למדו מהצפרדעים, שאם הצפרדע הולכת על קידוש ה', אז אנחנו גם צריכים ללכת. במה הצפרדעים הולכות על קידוש ה'?

ה' אמר שהצפרדעים יעלו (שמות ז, כח): **"וְעָלוּ וְבָאוּ בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָר מְשֻׁכָּךָ וְעַל מִטָּתְךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרֹתֶיךָ"**.

כל צפרדע הייתה לה בריה: להיכנס למיטה הנוחה של פרעה או למקום אחר, והיו צפרדעים כאלו שבחרו דווקא ללכת לתנורים שדולקים. אלה הלכו על קידוש ה', להיכנס לתנורים הדולקים.

באמת, יש בחז"ל (מדרש שוחר טוב כח) שהם זכו לשכר על זה - שאחר כך כשמשה מתפלל וכל הצפרדעים מתות, אז אלו שבתנורים לא מתו.

כי כתוב (שם ט, ט): **"וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדִּים מִן הַבָּתִּים מִן הַחֲצֵצֶת וּמִן הַשְּׂדֹת"**, ולא נזכר שהסיר גם מהתנורים. שאלו שבתנורים לא מתו, בגלל שהם מסרו את עצמם על קידוש ה'.

אז חנניה מישאל ועזריה לומדים קל וחומר: אם צפרדעים, שלא חייבות במצוות, מוסרות את עצמן על קידוש ה' - אז אנחנו על אחת כמה וכמה (פסחים נג ע"ב).

והסבירו, שהרי הם בעצמם גם לא היו חייבים למסור את עצמם על קידוש ה'.

אמנם יש לאו **"וְלֹא תַחֲלֹל אֶת שֵׁם קִדְּשִׁי"** (ויקרא כב, לב), שעל עבודה זרה יהודי ייהרג ואל יעבור, אבל הפסל לא היה עבודה זרה ממש, רק אנדרטי לכבוד המלך, אז לא היה חיוב גמור להיהרג. לכן כנראה שאר היהודים כן השתחוו.

או אולי יכלו גם לברוח, לא להיות בטקס הזה.

דניאל עצמו, חז"ל אומרים (סנהדרין צג ע"א) שלא היה בטקס ההוא, אז גם הם היו יכולים ללכת לאיזה מקום ולא להיות בטקס.

אבל הם רצו דווקא להיות בטקס ולא להשתחוות לצלם, כדי לקדש את ה'. אז הם למדו מהצפרדעים, שגם מי שיכול ללכת למיטה של פרעה הולך בכל זאת לתוך התנור, אז גם הם הלכו על קידוש ה'.

זו חובתו של יהודי, לחיות על קידוש ה'.

למות על קידוש ה' יש כבר גדרים, מתי הוא חייב ומתי הוא לא חייב.

אבל בעצם תפקידו של יהודי, לא רק בשעת מיתה חס ושלום, אלא בשעת החיים - זה לחיות חיים של קידוש ה'.

ודאי לא לחלל שם שמייים, לעשות דברים שמדברים אחר כך שהוא 'עושה נגד התורה', 'יהודי דתי' וזה. זה חמור מאוד, אם יהודי דתי עושה נגד התורה.

לפעמים אם הדתיים עושים לפי התורה אז החילונים לא מבינים שזה לפי התורה.

זה לא חילול ה', זה טיפשות של החילונים.

אבל במקום שיהודי באמת עושה נגד התורה, אז זה חילול ה'.

יהודי צריך לחיות על קידוש ה', שכולם ילמדו ממנו כמה טוב ללכת בדרכי התורה ולא אחרת.

קידוש ה' זה לא דווקא מה שבפרהסיא, מה 'שהחילונים רואים' וכך וכך.

קידוש ה' יכול להיות גם בחדרי חדרים.

יהודי יש לו ברידה אם לעיין כעת בגמרא או לקרוא באיזה ספר חילוני, והוא בוחר לקרוא גמרא מפני שזה רצון ה', אז הוא קידש ה'.

כל אחד מאתנו יש לו הזדמנויות לעשות קידוש ה', על כל צעד ושעל בחיים.

להשתדל לעשות את הדברים הנכונים והטובים על פי התורה.

לא לעשות דווקא דברים שהחילונים יתמהו עליהם, אולי לא כדאי לחפש להתגרות דווקא בחילונים.

אבל לעשות דברים טובים וישרים על פי התורה - כל אחד יכול לחיות על קידוש ה'.

שנזכה בעולם הזה ובעולם הבא.

תשפ"ב

"וְהַחֲטָה וְהַכְסֵּמֶת לֹא נָכוֹן כִּי אֶפְיִלֶת הִנֵּה" (שמות ט, לב).

אומר רש"י: מה זה **"כִּי אֶפְיִלֶת הִנֵּה"**?

שהן מאוחרות, ולכן עוד לא היו קשות ולא נשברו מהברד.

רש"י מביא שכך במשנה (שבועות ה, ד), בלשון משנה 'אפיל' זה משהו מאוחר.

אז אם כן, כך גם המשמעות בלשון חכמים.

גם השכל מחייב כמו שרש"י אומר.

אחר כך מביא רש"י שיש אומרים: **"פלאי פלאות נעשו להן שלא נשברו בברד"**.

אז צריך עיון: לפי הפירוש השני, למה זה פלאי פלאות? הרי רש"י מסביר שזה בדרך הטבע כך. ושנית, אם כבר **"פלאות"** - אם דורש על אפילות מלשון פלאות, למה **"פלאי פלאות"**? **"פלאות נעשו להן"**. אז אני רוצה לומר כך, שבאמת צודק רש"י בפירוש הראשון. המילה 'אפילות' בחז"ל (תוספתא שביעית ז, טו) באמת זה מאוחרות, כמו שרש"י כתב. זה בדרך הטבע, כמו שרש"י אמר. שבדרך הטבע מה שרך לא נשבר. מה שקשה נשבר כשמכים אותו, ומה שרך מתכופף ולא נשבר. אבל כל זה לפי חוקי הטבע - וכל המכות במצרים היו נגד הטבע. אז כיון שהמכות היו נגד הטבע, זה לא תירוץ מה שהן רכות. חוץ מזה שגם היה אש בתוך הברד, היה אפשר לשרוף אותן באש. אלא מה, שהקדוש ברוך הוא לא רצה - אם מותר לומר טעם למה הקדוש ברוך הוא לא רצה - אולי כדי שיהיה לארבה מה לאכול. הרי הקדוש ברוך הוא ידע שתיכף יביא עליהם ארבה, אז שיהיה להם מה לאכול. או מטעם אחר הקדוש ברוך הוא לא רצה לשבור. על כל פנים, זה שזה טבע - זה לא סיבה שלא נשברו. טבע - במכות מצרים זה לא סיבה. אז זה **"פלאי פלאות"**, שבתוך הפלאים הם חזרו לטבע. אז זה **"פלאי פלאות נעשו להם"**.

